

RAPPORT

Marknadsföring av betaltjänster online

1 juli 2021

Dnr 21-13000

Innehåll

Slutsatser	3
Tillämpningen av bestämmelserna	3
Kan lagstiftningen bedömas uppfylla sitt syfte?	4
Lagstiftningens effekter	4
Uppdraget	6
Bakgrund	6
Regeringsuppdrag	7
Metod	8
Betalningssätt och aktörer	9
Betalningssätt på e-handelsplattformar	9
Olika upplägg beroende på vem som utformar kassalösningen	9
Tillämpningen av bestämmelserna	12
Kan lagstiftningen bedömas uppfylla sitt syfte?	14
Lagstiftningens effekter	17
Kreditutveckling på e-handelsmarknaden	17
Utveckling e-handelsskulder hos Kronofogdemyndigheten	19

Finansinspektionen
Box 7821, 103 97 Stockholm
Besöksadress Brunnsgatan 3
Telefon +46 8 408 980 00
finansinspektionen@fi.se
www.fi.se

Slutsatser

Det har gått en kort tid sedan 7 a kap. lagen (2010:751) om betaltjänster trädde i kraft den 1 juli 2020 vilket försvårar en utvärdering. FI bedömer att flertalet av aktörerna på marknaden har anpassat sig till lagen och tillämpar den på sina kassalösningar. Lagen bidrar därmed till att minska riskerna för att konsumenter lockas till oöverlagda krediter vid e-handel. Det fanns dock vid tidpunkten för Finansinspektionens (FI) kartläggning fortfarande brister på en fjärdedel av de största e-handelsplatserna. Utöver det kan en otydlig ansvarsfördelning mellan aktörerna försvåra lagens tillämpning och därmed att syftet uppnås. Statistik från de största leverantörerna av kassalösningar visar att andelen debetköp har ökat marginellt i förhållande till kreditköpen sedan lagen trädde i kraft.

Konsumtionslånemarknaden har växt flera år i rad.¹ Krediter är lättillgängliga och i e-handeln är köp- och kreditprocesserna nära sammankopplade så att det går snabbt och enkelt att handla på kredit. För konsumenten innebär det att det är lätt att oöverlagt ta en kredit. FI ser med oro på att många konsumenter skuldsätter sig i högre utsträckning än de klarar av. Unga får ofta tidiga betalningsproblem, flera påminnelser eller inkassokrav. Att få betalningsproblem tidigt i livet kan få långsiktiga konsekvenser.² Statistik från Svensk inkasso och Kronofogdemyndigheten visar att skulderna ökar för unga.³ Mot den bakgrunden välkomnar FI lagstiftningsåtgärder såsom bestämmelserna om presentation av betalningssätt i e-handeln som syftar till att minska riskerna för att konsumenter lockas till oöverlagda krediter.

Tillämpningen av bestämmelserna

FI:s tillsyn visar att marknadsaktörerna är medvetna om de nya tvingande bestämmelserna i betaltjänstlagen som innebär att betalsätt som innefattar krediter inte ska placeras först eller vara förvalda. De största aktörerna på marknaden har gjort justeringar av sina kassalösningar i e-handeln. Det kvarstår dock brister i kassalösningarna. FI gjorde en kartläggning i januari 2021 som visar att 24 procent av de 100 största e-handelsplatserna hade kassalösningar där det enligt FI:s bedömning kunde ifrågasättas om de levde upp till lagens krav. Exempelvis skiljde inte e-handlare som hade kortbetalning som första betalningssätt mellan betalning med debet- och kreditkort. Efter de ändringar leverantörer har gjort eller har åtagit

¹ Svenska konsumtionslån, 1 oktober 2020, dnr 20-21349.

² Unga låntagare och de med låg inkomst löper högre risk att få betalningsproblem när de tar konsumtionslån. FI-analys 29: Varför får vissa konsumtionslånetagare betalningsproblem?, 2021.

³ Svensk Inkasso 2020, Branschstatistik från Sveriges inkassoföretag, april 2021, samt Kronofogdemyndighetens statistik.

sig att göra med anledning av FI:s och Konsumentverkets tillsyn bedömer FI att andelen kassalösningar med brister istället uppgår till 12 procent av urvalet i kartläggningen.

Kan lagstiftningen bedömas uppfylla sitt syfte?

Lagstiftningen syftar till att minska riskerna för att konsumenter lockas till oöverlagda krediter vid e-handel. Det ska vara ett aktivt val att ta en kredit.

De största leverantörerna av kassalösningar på e-handelsplatser har ändrat ordningen på betalningssätten som presenteras för konsumenterna samt upplyst e-handlare om lagens krav. På tre fjärdedelar av de 100 största e-handelsplatserna placeras ett betalningssätt som inte innefattar en kredit först. Andelen blir ännu högre efter de ändringar leverantörer åtagit sig att göra efter att FI och Konsumentverket har inlett undersökningar mot vissa leverantörer. Lagen bidrar följaktligen, enligt FI:s bedömning, till att det görs förändringar i presentationen av betalningssätt i e-handlarnas kassalösningar vilket bör minska riskerna för att konsumenter lockas till oöverlagda krediter vid e-handel.

Det finns dock ett antal utmaningar som utgör hinder för att effektivt uppnå lagens syfte. En sådan handlar om hur ansvaret har fördelats mellan olika aktörer. Förutom e-handlaren själv kan olika betaltjänstleverantörer vara inblandade samtidigt när en kassalösning på en e-handelsplats upprättas. Även om betaltjänstleverantören alltid har ett ansvar och avtalsrättsligt har möjlighet att ställa krav på e-handlaren, bedömer FI att det indirekta ansvarsförhållandet i en del fall kan försvåra tillämpningen av lagen och även möjligheten att bedriva en effektiv tillsyn.

Till detta kommer att en del företag anser att de betalningssätt de tillhandahåller i kassalösningarna inte är betaltjänster i betaltjänstlagens mening och att företagen därmed inte är betaltjänstleverantörer som omfattas av bestämmelserna. Det handlar om vissa betalningsupplägg som innefattar faktura med efterföljande transaktioner. FI har inte delat denna bedömning. Det är besvärligt att regleringen är utformad på så sätt att olika tolkningar har kunnat uppstå. Det skulle bli problematiskt om företag som erbjuder e-handlare kassalösningar och betalnings-sätt i vissa fall inte omfattades av lagstiftningen.

Lagstiftningens effekter

Bestämmelsen om presentation av betalningssätt i e-handeln har ännu bara varit gällande en kort tid. Den trädde i kraft den 1 juli 2020 under coronapandemin (covid-19) när det skedde en kraftig ökning av e-handeln i samband med att många konsumenter lade om sina köpmönster. Omsättningen för e-handeln ökade med 40 procent under 2020. Det gör det svårare att bedöma vilken effekt bestämmelsen har haft.

Statistik från de fem företag som dominerar marknaden⁴ för betallösningar i e-handeln visar att omsättningen ökat, antalet kreditköp totalt sett har växt och att antalet direktbetalningsköp har ökat marginellt i förhållande till kreditköpen. En jämförelse av perioden juli–december 2019 med motsvarande period 2020 visar en minskning av kreditköp i förhållande till debetköp med 8 procentenheter. Att debetköpen ökat något skulle kunna vara en effekt av de nya reglerna genom att direktbetalningssätten presenteras först, att kreditköp inte är förvalt eller att e-handlaren börjat erbjuda mer attraktiva debetalternativ. Det kan också finnas andra orsaker, till exempel den ökade användningen av betalningssättet Swish som har fördubblats i e-handeln under 2020.

Kronofogdemyndighetens statistik för ansökningar om betalningsförelägganden som avser samma fem företag visar på en ökning av det yrkade kapitalbeloppet på 24 procent mellan 2019 och 2020.⁵ Jämförelsevis ökade under samma period kreditvolymen för dessa företag med cirka 30 procent. Då statistiken avser helår och de nya bestämmelserna om betalningssätt i e-handeln började gälla vid halvårsskiftet är det dock svårt att dra några slutsatser om lagändringen haft någon påverkan. Det sker även en viss fördröjning från att krediten förfallit till betalning, till den syns i Kronofogdemyndighetens statistik.

FI bedömer sammanfattningsvis att lagstiftningen kan ha bidragit till att relativt sett fler konsumenter valt direktbetalning istället för kredit när de givits möjlighet att aktivt välja betalningssätt. Det är dock för tidigt att dra några långtgående slutsatser.

⁴ Collector Bank AB, Klarna Bank AB, Qliro AB, Resurs Bank AB och Svea Ekonomi AB.

⁵ Antalet ansökningar om betalningsförelägganden ökade med 22 procent.

Uppdraget

Bakgrund

Den 1 juli 2020 infördes nya bestämmelser i lagen (2010:751) om betaltjänster (betaltjänstlagen) om marknadsföring av betaltjänster online. Bestämmelserna, som finns i 7 a kap., innebär att när en konsument köper varor och tjänster online och kan välja mellan olika betalningssätt, ska ett betalningssätt som inte innefattar en kredit visas först när ett sådant finns. Betalningssätt som innefattar en kredit får inte heller vara förvalt.

I förarbetena till lagändringen beskrivs hur konsumtionslånen har ökat under senare år. De flesta konsumtionslånen uppgår till små belopp men tillsammans kan de vara början på en skuldspiral och vissa konsumenter blir överskuldssatta. Syftet med bestämmelsen är att det ska vara ett aktivt val av konsumenten att ta en kredit. I samband med att lagförslaget presenterades konstaterade regeringen att det på e-handelsplattformar var vanligt förekommenade att betalningssätt som innefattade en kredit presenterades först eller att ett kreditalternativ var förvalt i kassalösningen. Detta bedömdes kunna leda till att konsumenter lockades till att ta oöverlagda krediter för att finansiera köp av varor eller tjänster trots att de saknade privatekonomiska förutsättningar för det.⁶

Tillsynsansvaret för den nya bestämmelsen delas mellan FI som har tillsyn över betaltjänstleverantörer enligt betaltjänstlagen och Konsumentombudsmannen vid Konsumentverket som för talan om åtgärder enligt marknadsföringslagen (2008:486).

7 a kap. lagen (2010:751) om betaltjänster, Marknadsföring av betaltjänster online

1 § Om en konsument som köper varor eller tjänster online kan välja ett betalningssätt som innebär att en kredit inte lämnas, ska betaltjänstleverantören se till att ett sådant betalningssätt visas först. Ett betalningssätt som innebär att en kredit lämnas får inte heller vara förvalt om det finns andra betalningssätt. Lag (2020:176).

2 § Ett handlande som strider mot 1 § ska vid tillämpningen av 5, 23 och 26 §§ marknadsföringslagen (2008:486) anses vara otillbörligt mot konsumenter. Lag (2020:176).

⁶ Prop. 2019/20:79 s. 5f och 10f.

Regeringsuppdrag

FI har fått i uppdrag i regleringsbrevet 2021⁷ att utvärdera bestämmelserna om marknadsföring av betaltjänster online.

FI ska:

- följa upp tillämpningen av bestämmelserna om marknadsföring av betaltjänster online,
- bedöma om lagstiftningen uppfyller sitt syfte att minska riskerna för att konsumenter lockas till oöverlagda krediter vid e-handel, samt
- utvärdera lagstiftningens effekter.

Konsumentverket ska bistå med information om tillsynsåtgärder och andra åtgärder som myndigheten har vidtagit samt andra uppgifter som FI bedömer är relevanta för uppdraget. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 1 juli 2021.

⁷ Fi2020/05114 (delvis)

Metod

FI har under 2020 och 2021 utövat tillsyn på området. I tillsynen har inspektionen bland annat haft dialog med fem dominerande leverantörer av kassalösningar i e-handeln. FI och Konsumentverket har inlett varsin undersökning av sådana leverantörer. Vidare har FI analyserat hur de 100 största e-handlarna presenterar sina betalningssätt.⁸ FI har haft en löpande dialog och nära samverkan med Konsumentverket inom ramen för det delade tillsynsansvaret. Utbytet mellan myndigheterna har bidragit till FI:s utvärdering av lagstiftningens syfte, tillämpning och effekter. FI har därtill haft kontakt med Kronofogdemyndigheten och utländska tillsynsmyndigheter som utövar tillsyn på betaltjänstområdet.

⁸ Urvalet baserades på uppgifter på ehandel.se: Topplista över de 100 största e-handlarna i Sverige 2019 där e-handeln står för minst 50 procent av företagens årsomsättning.

Betalningssätt och aktörer

Betalningssätt på e-handelsplattformar

När en konsument har valt vilka varor och tjänster hen önskar på en e-handelsplattform avslutas köpet vanligen i en kassalösning. Det finns i princip alltid ett val mellan olika betalmetoder. Detta kan till exempel vara direktbetalning via bank, kortköp, fakturabetalning, postförskott och andra betalningssätt. Ofta finns ett enda alternativ för kortbetalning, oavsett om det rör sig om betalning med ett debet- eller kreditkort.

Väljer konsumenten vid betalningstillfället en delbetalning är kreditgivaren skyldig att göra en kreditprövning. Har konsumenten då inte ekonomiska förutsättningar att fullgöra kreditavtalet, exempelvis för att hen har för låg inkomst, ska kreditgivaren inte bevilja krediten. När konsumenten gör en fakturabetalning behöver kreditgivaren däremot inte göra en kreditprövning.⁹ Konsumenten kan alltså handla på faktura och få betalningsproblem i samband med att fakturan förfaller. Ofta erbjuds konsumenten i samband med att fakturan ska betalas att omvandla denna till en delbetalning varvid en kreditprövning ska göras.

Olika upplägg beroende på vem som utformar kassalösningen

E-handlarna har valt olika lösningar för hur betalningssätt tillhandahålls. Det vanligaste är att en e-handlare sluter avtal med en betaltjänstleverantör som erbjuder en kassalösning som är en helhetslösning med olika betalningssätt. Dessa betalningssätt kan i sin tur tillhandahållas av olika betaltjänstleverantörer som leverantören av helhetslösningen ingått avtal med. Leverantörerna uppger till FI att de är restriktiva med att plocka bort eller lägga till betalningssätt efter e-handlarens önskemål när denne har köpt en helhetslösning. I dessa fall har alltså e-handlaren litet inflytande över kassalösningens utformning.

En annan möjlighet är att e-handlaren själv bygger sin kassalösning genom att ingå avtal med olika betaltjänstleverantörer. Den tekniska plattformen för kassalösningen köper e-handlaren då ibland av tekniska leverantörer. Dessa är inte

⁹ För en annan räntefri kredit än kontokredit som inte är förbunden med mer än en obetydlig avgift, som ska betalas tillbaka inom tre månader och som avser kreditköp gäller enligt 4 § konsumentkreditlagen (2010:1846) inte bestämmelserna om kreditprövning i 12 och 13 §§ samma lag.

betaltjänstleverantörer och är följaktligen undantagna tillämpningen av betaltjänstlagen.¹⁰

Det förekommer också hybridvarianter där ett företag vid sidan av helhetslösningar även tillhandahåller en kassalösning som e-handlaren sedan kan påverka genom att lägga till ytterligare betalningssätt. Några företag uppger för FI att de informerar e-handlarna om lagens krav och kontrollerar genom stickprov att e-handlare som använder deras lösningar och själva har bestämt ordningen på betalningssätten verkligen uppmärksammar lagens krav.

Hur betalningssätten presenteras på en e-handelsplattform styrs alltså av en rad olika faktorer, bland annat om e-handlaren själv har utformat kassalösningen eller har köpt lösningen eller delar av den av ett eller flera företag.

Betaltjänstleverantörens ansvar

Det är betaltjänstleverantörerna¹¹ som ansvarar för att lagens krav följs om i vilken ordning betalningen placeras. Om ett kreditalternativ felaktigt har placerats först eller har förvalts vänder sig alltså FI och Konsumentverket mot någon av de betaltjänstleverantörer vars betalningssätt förekommer i kassalösningen.

En betaltjänstleverantör är den som tillhandahåller någon av de betaltjänster som anges i 1 kap. 2 § betaltjänstlagen. Det handlar exempelvis om genomförande av betalningstransaktioner, betalningsinitiering och penningöverföring. Bland de betaltjänstleverantörer som räknas upp i 1 kap. 3 § betaltjänstlagen kan nämnas kreditinstitut, institut för elektroniska pengar, betalningsinstitut samt filialer till utländska kreditinstitut och institut för elektroniska pengar från länder utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES).

E-handlarens ansvar

Eftersom ett handlande som strider mot 7 a kap. 1 § betaltjänstlagen enligt 2 § samma kapitel anses otillbörligt enligt marknadsföringslagen finns en möjlighet för Konsumentombudsmannen att ställa e-handlaren till ansvar enligt marknadsföringslagens bestämmelser om medverkansansvar. Enligt 23 § 2 st. marknadsföringslagen kan ett förbud mot otillbörlig marknadsföring meddelas,

¹⁰ Enligt 1 kap. 6 § 4 betaltjänstlagen gäller lagen inte tjänster som tillhandahålls av en leverantör av tekniska tjänster som stöder betaltjänstleverantörens verksamhet med betaltjänster, utan att leverantören av tekniska tjänster vid något tillfälle kommer i besittning av medel, såvida det inte rör sig om en betalningsinitieringstjänst eller kontoinformationstjänst. Ett exempel på sådana tjänster är kortterminaler och mjukvara som gör det möjligt för en betaltjänstanvändare att initiera en betalningsorder via internet.

¹¹ En betaltjänstleverantör kan enligt 1 kap. 3 § Lag (2010:751) om betaltjänster även vara en fysisk person. I denna rapport används begreppet företag för samtliga typer av betaltjänstleverantörer.

förutom mot näringsidkaren, någon annan som handlat på näringsidkarens vägnar samt var och en som i övrigt väsentligt har bidragit till marknadsföringen.

Enligt rättspraxis krävs ett deltagande som väsentligt har bidragit till marknadsföringsförfarandet. Ett sådant deltagande har ansetts föreligga när någon utformat eller tagit aktiv del i utformningen av marknadsföringsmaterial eller annars aktivt medverkat i marknadsföringen. Patent- och marknadsdomstolen har fastslagit att förbud mot en medverkande kan komma i fråga när ett förbud enbart mot den huvudansvariga näringsidkaren framstår som otillräckligt.¹² Det krävs dock inte att talan först riktats mot den huvudansvariga för marknadsföringen för att kunna hävda att det föreligger ett medverkansansvar.¹³ Konsumentverket måste därmed göra en bedömning från fall till fall för att kunna fastställa om e-handlaren eller någon annan part i väsentlig mån bidragit till marknadsföringen för att denne ska vara ansvarig.

Utländska betaltjänstleverantörer och e-handelsplatser

Flera av de e-handelssidor som är mest populära hos svenska konsumenter tillhör utländska handlare. I lagens förarbeten framgår att lagkravet inte gör någon skillnad mellan svenska och utländska betaltjänstleverantörer.¹⁴ Således kan utländska betaltjänstleverantörer som är verksamma på den svenska marknaden hållas ansvariga för presentationen av betalningssätt. I praktiken betyder detta att FI vänder sig till sin motsvarighet i det andra EES-landet varefter den myndigheten påtalar överträdelsen för berört företag. Utländska företag utanför EES måste däremot söka tillstånd i Sverige när de vill bedriva verksamhet här.

På motsvarande sätt kan Konsumentombudsmannen ställa en utländsk e-handlare till ansvar enligt marknadsföringslagens bestämmelser om medverkansansvar när denne riktar sin marknadsföring mot svenska konsumenter. Genom samarbete mellan tillsynsmyndigheter inom EES kan Konsumentombudsmannen genom Konsumentverket få bistånd av motsvarande myndighet i det land där e-handlaren befinner sig.¹⁵

¹² MD 2003:25

¹³ Se t.ex. MD 2009:41 och MD 2006:15.

¹⁴ Prop. 2019/20:79 s.14.

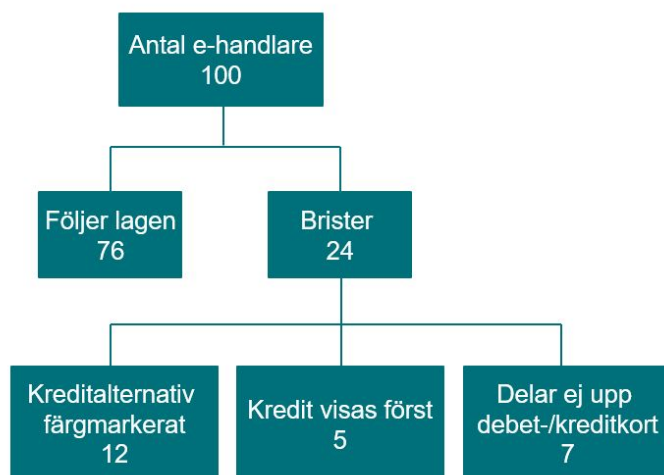
¹⁵ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/2394 av den 12 december 2017 om samarbete mellan de nationella myndigheter som har tillsynsansvar för konsumentskyddslagstiftningen och om upphävande av förordning (EG) nr 2006/2004

Tillämpningen av bestämmelserna

FI bedömer att det finns en medvetenhet hos aktörerna på marknaden om att lagen ställer krav på hur betalningssätten ska presenteras på e-handelsplatser. FI saknar data för att kunna göra en jämförelse mellan hur kassalösningarna utformats före och efter lagens ikraftträdande. Dialogen med de största leverantörerna av kassalösningar och en analys av de största e-handelssidorna visar dock att företagen har anpassat sina kassalösningar med anledning av lagkravet. Företagen har ändrat ordning på hur de presenterar betalsätt, ändrat den visuella utformningen eller informerat e-handlare som själva utformar sina kassalösningar om deras skyldigheter enligt lagen.

Det förekommer emellertid brister i tillämpningen av lagen. FI gjorde i januari 2021 en kartläggning av kassalösningarna hos Sveriges hundra största e-handlare.¹⁶ Den visade att lagen, enligt FI:s bedömning, inte tillämpades korrekt i 24 procent av kassalösningarna. Efter de ändringar som företag har gjort eller har åtagit sig att göra med anledning av FI:s och Konsumentverkets tillsyn minskar andelen kassalösningar där FI bedömer att det finns brister till 12 procent.

1. FI:s Kartläggning av 100 e-handelsplatser. Antal e-handelsplatser som enligt FI:s bedömning lever upp till lagens krav eller där det finns brister

De brister i tillämpningen som FI sett exempel på kan bero på att det saknas kunskap om lagens krav eller på affärsmässiga beslut. Det handlar om att kreditalternativet visas först, att det inte görs någon uppdelning mellan debet- och kreditkort och om den visuella presentationen.

¹⁶ Kartläggningen genomfördes den 25 januari 2021.

Det framgår tydligt av förarbetena¹⁷ att företagen ska se till att det finns en uppdelning mellan debet- och kreditkort, när kortbetalning är det betalningssätt som presenteras först. Trots detta visade FI:s analys att av de 17 kassalösningar som hade kortbetalning som första betalningssätt gjorde 7 inte någon skillnad mellan debet- och kreditkort. I dialog med FI har vissa betaltjänstleverantörer hävdat att det saknas tekniska förutsättningar att skilja på debet- och kreditkort vid köptillfället. Det är emellertid FI:s uppfattning att det är tekniskt möjligt att skilja på de två korttyperna, vilket bekräftas av att det finns exempel på aktörer som har infört en lösning som gör åtskillnad mellan korttyperna i sin kassalösning.

Vid FI:s analys av de 100 kassalösningarna hade det i 12 procent av fallen gjorts en visuell anpassning efter lagens ikraftträdande. Leverantören av kassalösningarna hade gått från en vertikal presentation av betalningssätt till att dela upp kredit- och debetalternativen i två kolumner som placerats horisontellt bredvid varandra. Det förekom dessutom att kredit- och debetalternativen som placerats horisontellt bredvid varandra utformats olika visuellt varvid valet av färg lyfte fram kreditalternativet. FI gjorde bedömningen att skillnaderna i färg kunde påverka konsumenten varvid hen kunde komma att välja ett kreditalternativ utan att det var ett aktivt val. En undersökning inleddes mot det aktuella företaget och det valde att ändra sina kassalösningar i denna del.¹⁸

Slutligen noterar FI att ett stort företag på marknaden erbjuder konsumenterna att välja ett betalningssätt – till exempel ett kreditalternativ – som sedan blir förvalt. Det förvalda alternativet markeras med ”favorit” för konsumenten vid nästa betalning hos samma e-handlare eller hos andra e-handlare som använder företagets kassalösning. Konsumenten informeras om att det finns en möjlighet att byta betalsätt.

Tillsynsmyndigheternas genomförda undersökningar

FI och Konsumentverket har genomfört två separata undersökningar av två företags tillämpning av bestämmelserna om hur betalningssätt ska presenteras i e-handeln. I båda undersökningarna har företagen förklarat att de har eller ska göra ändringar för att komma tillrätta med de brister som FI respektive Konsumentverket har påtalat. I FI:s undersökning upphör företaget att färgmässigt skilja debet- och kreditalternativen. Likaså åtar sig företaget att skilja debet- och kreditkortsalternativen. I Konsumentverkets undersökning åtar sig företaget att ersätta kredit med direktbetalning som första val i kassafunktionen. Dessa förändringar leder till att i FI:s kartläggning av 100 e-handelsplatser minskar antalet kassalösningar som bedöms ha brister från 24 till 12 procent.

¹⁷ Prop. 2019/20:79 s. 12

¹⁸ Dnr. 20-28937

Kan lagstiftningen bedömas uppfylla sitt syfte?

Lagstiftningen syftar till att minska riskerna för att konsumenter lockas till oöverlagda krediter vid e-handel. Det ska vara ett aktivt val att ta en kredit.

De fem företag som tillsammans dominerar marknaden av kassalösningar på e-handelsplatser har redogjort för FI att de genomfört ändringar med anledning av lagen. Bland annat har de ändrat ordningen på de betalningssätt som konsumenten kan använda, upplyst e-handlare om lagens krav samt gjort stickprovskontroller av hur e-handlarna har placerat betalningssätten. På tre fjärdedelar av de 100 största e-handelsplatserna som ingick i FI:s kartläggning placerades ett betalningssätt som inte innefattade en kredit först. Efter de ändringar som görs till följd av FI:s och Konsumentverkets tillsyn är andelen ännu större. Lagen bidrar följaktligen till att det görs förändringar i presentationen av betalningssätt i e-handlarnas kassalösningar vilket bör minska riskerna för att konsumenter lockas till oöverlagda krediter vid e-handel.

E-handeln kännetecknas av snabbhet och det är lätt att som konsument göra inköp och senarelägga betalningen utan att överväga konsekvenserna. FI bedömer att kraven på hur betalningssätt ska placeras bidrar till att minska den risken.

Det finns dock utmaningar för att effektivt uppnå lagens syfte. Det handlar om att det i praktiken uppstår en otydlighet i ansvaret för en e-handlares presentation av betalningsalternativ, svårighet att nå fram till utländska e-handlare med de svenska lagkraven, företag som hävdar att en betalningslösning inte utgör en betaltjänst samt debetbetalningar som på grund av en fördröjning med lätthet kan omvandlas till kreditbetalning.

I tillsynen har det blivit tydligt att lagstiftningen ger utrymme för skilda tolkningar. Det sker en snabb utveckling på en ofta innovativ betalmarknad, varvid olika typer av hybridlösningar uppstår där det, i avvaktan på klagande rättspraxis, kan vara svårt att bedöma vilket företag som omfattas av lagens krav.

Fördelningen av ansvar mellan olika företag och hur vissa betalningssätt är konstruerade kan i vissa fall utgöra hinder för att lagstiftningens syfte uppnås.

En central fråga är vilket företag som bär ansvar för att bestämmelserna om presentation av betalningssätt följs. Ansvaret är enligt lagstiftningen betaltjänstleverantörernas. Att identifiera vilken aktör som bär ansvaret i det enskilda fallet kan dock vara en utmaning som kan påverka lagstiftningens effektivitet.

FI har i sin analys av 100 e-handlares kassalösningar funnit att det i samtliga fall funnits fler än en betaltjänstleverantör i respektive kassalösning. En betaltjänstleverantör kan ha begränsade möjligheter att påverka hur betalningssättet placeras av e-handlaren eller den betaltjänstleverantör som sålt en helhetslösning till e-handlaren. Även om betaltjänstleverantören alltid har ett ansvar och avtalsrättsligt har möjlighet att ställa krav på e-handlaren bedömer FI att det indirekta ansvarsförhållandet försvårar en effektiv tillämpning av lagen. Här finns dock en möjlighet för Konsumentverket att i vissa fall rikta sig mot e-handlaren genom medverkansansvaret i marknadsföringslagen.

FI har i tillsynen funnit utländska e-handelssidor i ett EES-land som riktar sig till svenska konsumenter där kreditalternativ presenteras överst i kassalösningen. Att skapa medvetenhet hos utländska företag om lagens krav om hur betalningssätten ska placeras kan vara en utmaning för att uppnå lagens syfte. Därtill försvåras i dessa fall tillsynsarbetet vilket också det påverkar hur effektivt lagens syfte kan uppnås. Detta gäller både för FI och Konsumentombudsmannen/Konsumentverket. Enligt betaltjänstdirektivet¹⁹ är företag som önskar driva gränsöverskridande verksamhet i Sverige skyldiga att underrätta behörig myndighet i hemmedlemsstaten som därefter skickar den mottagna informationen till FI. När ett sådant företag placerar kreditalternativet först måste FI vända sig till sin motsvarighet i landet där företaget är etablerad och begära att den myndigheten påtalar överträdelsen för företaget. Det kan också hända att ett företag inte har underrättat behöriga myndigheter trots att det erbjuder betalningssätt hos e-handlare som vänder sig till svenska konsumenter, exempelvis för att företaget inte har bedömt att betaltjänsten utförs i Sverige.

FI har också i sin tillsyn noterat att en del företag ifrågasätter lagens tillämpningsområde. De anser att de betalningssätt de tillhandahåller i kassalösningarna inte är betaltjänster och att de därmed inte är betaltjänstleverantörer som omfattas av bestämmelserna. Det handlar om vissa betalningsupplägg som innefattar faktura med efterföljande transaktioner. FI har inte delat denna bedömning. FI konstaterar att det på marknaden för betalningar sker en snabb produktutveckling. Det är naturligt att det i vissa fall kan uppstå tolkningsfrågor kring hur betalningssätt ska bedömas. Det är dock besvärligt att regleringen är utformad på så sätt att olika tolkningar har kunnat uppstå. Det skulle bli problematiskt om företag som erbjuder e-handlare kassalösningar och betalningssätt i vissa fall inte omfattades av lagstiftningen

FI kan vidare konstatera att det förekommer betalningssätt som inte kan anses vara kreditalternativ – och därmed inte strider mot lagstiftningen när de placeras först i kassalösningen – men som i någon mån ändå kan leda till att konsumenter lockas

¹⁹ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 av den 25 november 2015 om betaltjänster på den inre marknaden

till oöverlagda krediter. Ett stort företags direktbetalningsalternativ innebär att betalningen sker med 1–2 dagars fördröjning. Konsumenten väljer i kassalösningen ett alternativ som marknadsförs som en direktbetalning. Detta betalningsalternativ bygger på att konsumenten har gett ett autogiromedgivande till betaltjänstleverantören. Med autogiromedgivandet kan betaltjänstleverantören initiera en betalning från konsumentens bankkonto och själv vara betalningsmottagare. I praktiken innebär det att betaltjänstleverantören drar pengar från konsumentens bankkonto inom två bankdagar, från den dag e-handlaren skickar konsumentens produkt eller tjänst. Konsumenten har dock vid ett senare tillfälle, i betaltjänstleverantörens applikation, möjligheten att skjuta upp betalningen till en senare tidpunkt.

Denna autogirolösning med tidsfördröjning har inte bedömts vara en kredit och får därför anses kunna placeras överst i en kassalösning. Effekten blir dock i praktiken ett slags betalningsanstånd med några dagar och under den tiden kan konsumenten ändra den kommande dragningen från sitt bankkonto till en traditionell kredit. I 46 av de 100 kassalösningar FI har analyserat förekom detta direktbetalningssätt och det placerades först även när andra direktbetalningsalternativ erbjöds.

Lagstiftningens effekter

Kreditutveckling på e-handelsmarknaden

Det nya kravet på hur betalningssätt ska presenteras i e-handeln trädde i kraft den 1 juli 2020. Det har ännu gått kort tid sedan dess vilket gör det svårt att bedöma lagstiftningens effekter på marknaden. Vidare skedde med anledning av pandemin en stark ökning av e-handeln under 2020, en uppgång med 40 procent.²⁰ Dessa ändrade köpmönster gör att jämförelser mellan åren måste göras med försiktighet. Befintliga kundgrupper har ökat frekvensen av sina köp men även börjat handla nya typer av produkter som de tidigare köpte i fysiska butiker. Nya kategorier av konsumenter, inte minst äldre åldersgrupper, började för första gången e-handla eller utökade sitt handlande på nätet betydligt. Äldre valde fakturabetalningar i större utsträckning än andra åldersgrupper.²¹ Samtidigt fördubblades användningen av Swish i e-handeln under 2020. Det är också det populäraste betalningssättet för unga vuxna.²² Sett till totalen är kortbetalningar fortfarande det vanligaste betalningssättet vid e-handel. Nästan två tredjedelar av konsumenterna valde det alternativet.²³

FI har hämtat in information från fem företag som omfattas av lagstiftningen och som tillsammans dominerar marknaden för betallosningar i e-handeln. Gemensamt för dessa företag är att de tillhandahåller betalningssätt i sina kassalösningar som innefattar både kredit- och debetalternativ, antingen själva eller genom andra företag. Utifrån den insamlade informationen har FI kunnat studera kreditutvecklingen i e-handeln.

En studie av de utvalda företagens antal transaktioner och fördelningen mellan debet- och kreditbetalningar under året fram till lagstiftningen trädde i kraft visar att kreditköp utgjorde i snitt 76 procent av den totala omsättningen. En jämförelse av perioden juli–december 2019 med motsvarande period 2020 visar en minskning av kreditköp med 8 procentenheter. Diagram 2 illustrerar uppdelningen mellan debet- och kreditköp och den procentuella fördelningen mellan dessa. Av tabellen framgår att en minskning skett av användningen av kreditalternativ vid e-handel från juli 2020.

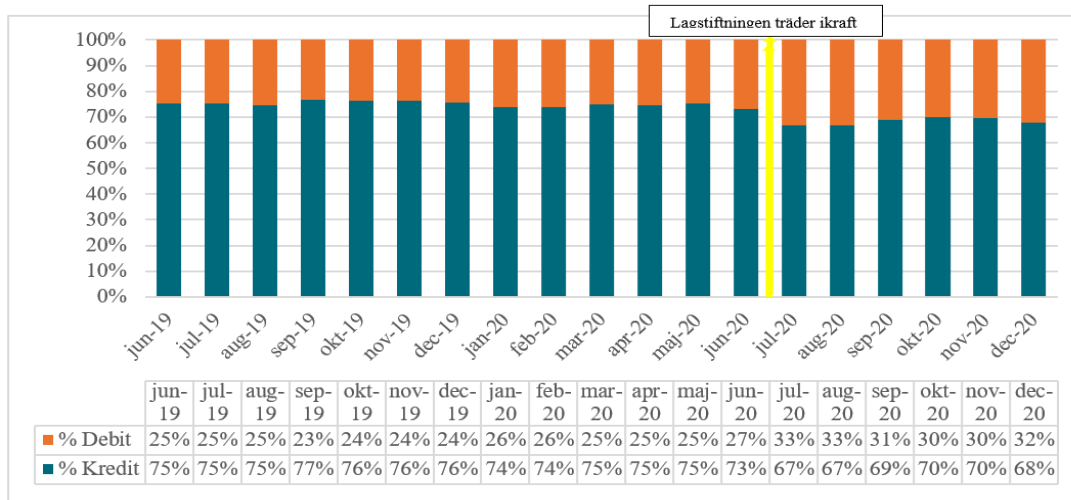
²⁰ E-barometern, Årsrapport 2020, genomförd av Svensk Digital Handel, HUI Research och Postnord AB.

²¹ Uppgifter från E-barometern samt, Svensk e-handel 2020, Nets, 2020. Enligt den senare rapporten betalar 42 procent av konsumenterna över 65 år med faktura

²² E-barometern: 2019 var beloppet 25 miljarder och 2020 över 50 miljarder. Unga vuxna 18-40 år,

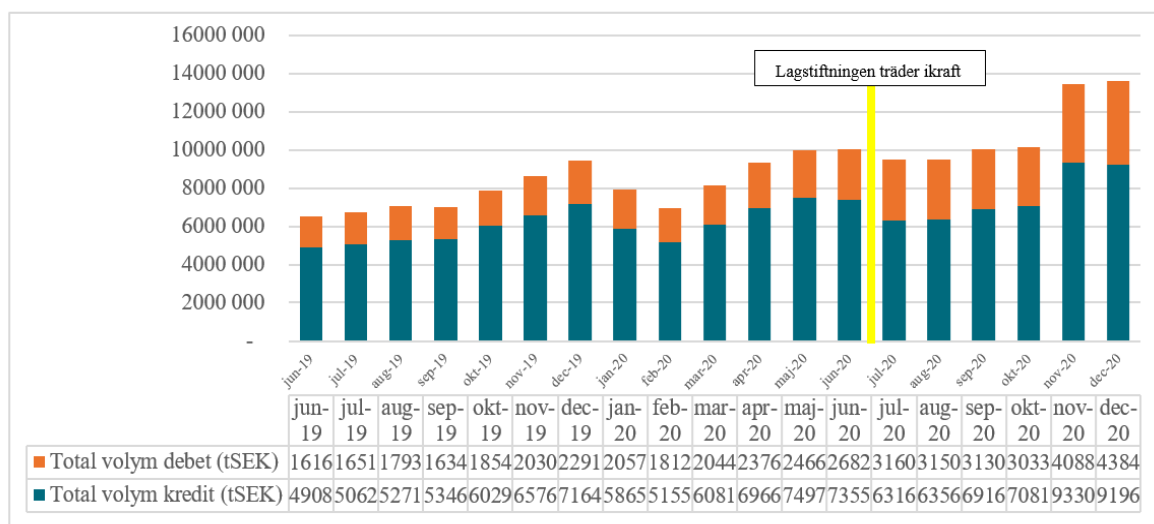
²³ Svensk e-handel 2020, Nets, 2020.

2. Procentuell fördelning mellan kredit- och debetalternativ vid onlineköp jun 2019- dec 2020 för fem dominerande leverantörer av kassalösningar

Medan andelen köp på kredit minskat är det värt att notera att volymen för både debet- och kreditköp ökat under perioden. Ökningen kan bland annat förklaras av de senare årens digitalisering och ökning av e-handeln, samt att pandemin har påskyndat denna process. Se diagram 3.

3. Total volym e-handelsköp uppdelat i kredit- och debetköp för fem dominerande leverantörer av kassalösningar

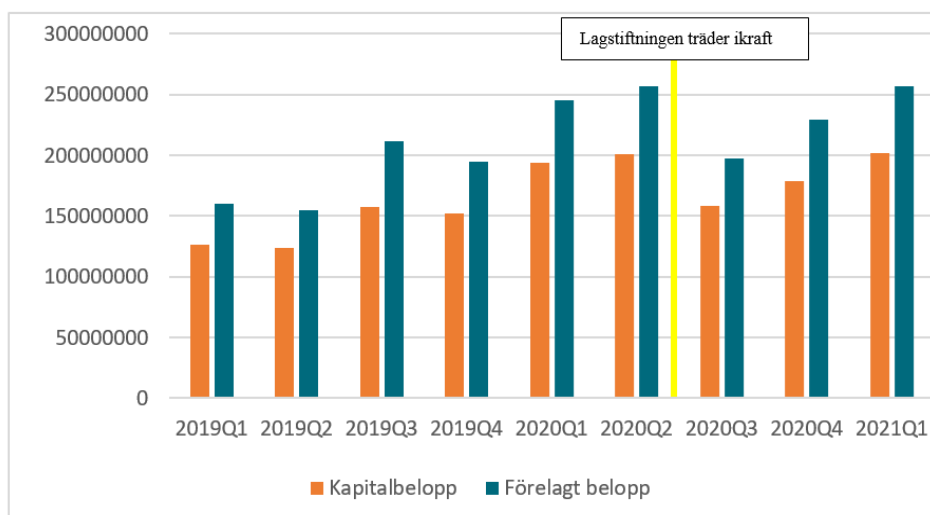
En slutsats från den information som FI har inhämtat från de företag som dominerar marknaden för betallösningar i e-handeln är alltså att lagstiftningens

införande kan ha haft en viss effekt på fördelningen mellan kredit- och debetköp eftersom kreditköpen procentuellt har minskat jämfört med debetalternativen.

Utveckling e-handelsskulder hos Kronofogdemyndigheten

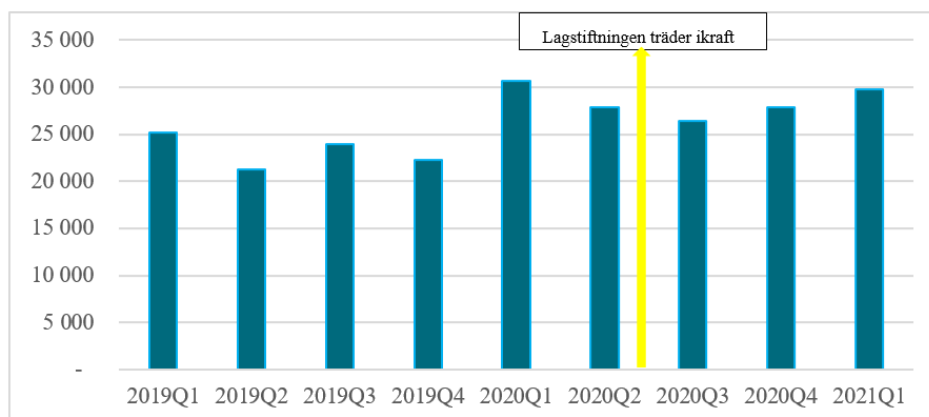
För samma fem stora leverantörer av betallösningar i e-handeln, vars utveckling av debet- och kreditköp har analyserats ovan, har FI studerat Kronofogdemyndighetens statistik om ansökan om betalningsförelägganden. Det kan konstateras att både antalet ansökningar om betalningsföreläggande och volymen har ökat mellan 2019 och 2020. Yrkade kapitalbelopp uppgick år 2019 till 746 miljoner kronor att jämföra med 929 miljoner kronor 2020. Det är en ökning med 24 procent. Denna ökning är illustrerad i diagram 4. Jämförelsevis ökade under samma period kreditvolymen för dessa företag med cirka 30 procent.

4. Total volym förelägganden kvartal 2019- kvartal 1 2021 för fem dominerande leverantörer av kassalösningar

Antalet ärenden ökade från 92 683 till 112 833, en ökning på 22 procent. Denna ökning är illustrerad i diagram 5. Uppgången mellan helåren 2019 och 2020 kan kopplas till den ökande e-handeln och fler fakturaköp.

5. Antal förelägganden hos Kronofogdemyndigheten kvartal 1 2019-kvartal 1 2021 för fem dominerande leverantörer av kassalösningar

Det är svårt att utifrån Kronofogdemyndighetens statistik utläsa någon effekt av den nya lagstiftningen. Statistiken avser helår och de nya bestämmelserna om betalningssätt i e-handeln började gälla vid halvårsskiftet 2020. Det sker även en viss fördröjning från att krediten getts till den syns i Kronofogdemyndighetens statistik.